

Posudek vedoucího diplomové práce

Valentina Podlesná Mnoho tváří Černobyly

Valentina Podlesná předkládá diplomovou práci, ve které se na 81. stránkách a v 10 kapitolách včetně zdrojů a příloh věnuje tématu komplexity, temporality a toxicity kolem Černobyly, který tak podle ní nabývá „mnoha tváří“. Práce se skládá ze dvou hlavních částí – mediální analýzy a antropologického výzkumu. Analýza médií představuje kratší část, jakýsi diskurzivní před-výzkum, v rámci kterého nicméně zjišťuje zásadní věci – nejen to, že se o Černobyly referuje jako o znaku denotovaném či konotovaném nebo to, že se o něm referuje rámcem minulým či přítomným, ale hlavně to, že v mediálním prostoru Česka posledních 5 let téměř absentuje perspektiva environmentálních migrantů, tzn. rodin, které z důvodu havárie se přesunuly do ČR, kde dosud žijí a linie jejich životních trajektorií jsou i nadále ovlivňovány černobylyskou katastrofou. Toto prázdné místo ve veřejném prostoru se autorka svou prací snaží zaplnit: „*Cílem této práce je...dát prostor environmentálním migrantům pro vyprávění svých příběhů...jak se na nich osobně důsledky havárie podepisují a vstupují do linie jejich života.*“ (str. 4, 18)

Podlesná tak činí pomocí druhé, rozsáhlejší části práce, totiž antropologickým výzkumem, v rámci kterého využívá zejména techniku polo-strukturovaného rozhovoru, kterou doplňuje o zúčastněné pozorování a analýzu dokumentů. V teoretické rovině si k tomu dopomáhá řadou konceptuálních aparátů soudobé environmentální antropologie, jež se zabývají problematikou komplexity (A. Escobar, U. Beck, B. Latour), temporality a ruin (A. Stoler, K. Fortun) či toxicity. Právě na toxicitu se zaměřuje nejdůkladněji, když jí chápe jako „*prostředek ovlivnění radiací ve všech svých důsledcích a nejistotách.*“ (32) S pomocí analýzy dokumentů a hlavně důkladně okódovaných rozhovorů autorka zjišťuje, že je možné trasovat a doložit hned pět hlavních dimenzí toxicity – oněch mnoha tváří Černobyly z názvu její diplomové práce – „*ve kterých se nadále projevují následky černobylyské havárie v životech environmentálních migrantů*“ (str. 4): politickou, biologickou, reprodukční, migrační a potenciaální. Podlesná ve své práci dochází k závěru, že černobylyská havárie je hybrid, který nejenže rozbíjí jasně hranice mezi kulturou a přírodou, ale i jasné hranice mezi minulostí, přítomností a budoucností: „*Černobylyská havárie přežívá k dimenzím toxicity, jež jsou kromě biologických také sociální. Nukleární havárie je tedy hybridem, který je tvořen jak přírodní, tak i kulturní složkou, jež od sebe nejsou oddělit. Proto je třeba radiční toxicitu porozumět a nahlížet na ní v komplexitě toho, co všechno ovlivnila a stále ovlivňuje. Toxicitu způsobenou radičním zářením nelze zkoumat lineárně. V případě černobylyské nukleární havárie se vždy bude jednat o komplexní fenomén s řadou nejistot.*“ (63)

Podlesné práce exceluje hned na několika rovinách. Daří se jí najít si a provedením práce i obhájit svou antropologickou niku v interdisciplinárním světě zkoumání komplexních systémů jakým je v tomto případě černobylyská havárie, ale jakým by mohla být i kterákoli jiná komplexní problematika, se kterou se v pozdní modernitě potýkáme. Umě diskutuje empirický materiál s pomocí soudobých teorií a debat environmentální antropologie, do kterých zároveň přináší i zajímavé a diskuse obohacující konceptuální poznatky. Těmi mám na mysli nejen ono rozdělení dimenzí toxicity do pěti položek jako takové, ale rovněž onu migrační dimenzi, která je poměrně specifická, obecně v antropologii Černobyly velmi málo prozkoumaná a pro kterou je charakteristické to, že „*Migranti již nepřichází do styku s kontaminovaným prostředím ve svých každodenních životech, ale toxicitu si nesou s sebou ve svých tělech a potenciaální dimenzi, potažmo tělech jejich potomků.*“ (str. 52) Diplomová práce má i jasný veřejný přesah – o Černobyly

se sice můžeme v českých médiích dozvědět kde co, nikoli ovšem příběhy environmentálních migrantů, kteří se v Česku již několik dekád dnes a denně s havárií potýkají. Autorce se podařilo najít prázdné místo v mediálním prostoru, které svou prací a doufejme, že i nějakou následnou esejí či odbornou studií zaplní. Práce je rovněž metodologicky precizní – jasně stanovený mix metod je vhodně zvolený a dodržený, stejně jako tomu je v případě analýzy s pomocí důsledného kódování a induktivního přístupu. Práce je čtivá, ba dokonce strhující a s pasážemi, ze kterých běhá mráz po zádech. Má totiž kromě vědecké přesnosti i silnou žánrovou zápletku – to když autorka zjistila, že příběh její rodiny je rovněž příběhem environmentální migrace a že tedy vlastně zkoumá i svou vlastní rodinu. S touto náročnou situací se ovšem dokázala vyrovnat bravurně – nejenže práci skromně doplnila o velmi silné a působivé auto-etnografické prvky, ale rovněž se díky znalosti jazyka i sdílení příběhu dostala k extrémně těžce přístupným empirickým materiálům – neviditelným a přehlíženým příběhům environmentálních migrantů v Česku.

Jediné co bych snad práci mohl vytknout, je občasná chyba ve struktuře vět a zejména v čárkách, poněkud nesrozumitelně představený latourvský hybrid (str. 20) a v neposlední řadě i výjimečné zakolísání v induktivním postupu (viz např. Edelsteinovo rozdělení času katastrof, str. 59-61). Tyto výtky jsou ovšem nepoměrné vůči přínosů práce.

Celkové hodnocení

Doteď si pamatuji, když mi Valja onehdy říkala, jak je výzkum náročný a že kvůli němu musí opakovaně vystupovat ze své komfortní zóny. Smekám před tím, že to ustála a výzkum dokončila. Její text má všechno – poctivou vědu a metodiku, silné konceptuální ukotvení, veřejný přesah, silný příběh i kvalitní žánrové zpracování. Stručně řečeno, jedná se o fascinující práci – nejlepší, kterou jsem kdy vedl. Diplomovou práci rozhodně doporučuji k obhajobě a navrhuji plný počet 19 bodů. Ba co více, plně s autorkou souhlasím v tom, když v jedné z pasáží uvádí jen „*jakýsi základ, na který by se dalo navázat dalším výzkumem například v disertační práci.*“ (str. 53) Doufejme, že tak Valentina Podlesná učiní.

V Praze, 10. září 2020

Mgr. Bohuslav Kuřík, Ph.D.